

GROEN SPROOKJE KENT ZWART EINDE

Vervuilende kolencentrales verdringen schonere gascentrales, hoe kan dat?

Harry van Gelder

De groene ideologen hadden het zo mooi bedacht. En de Duitse, maar ook de Nederlandse, overheden kwispelden er lustig achter aan. De idee was: Duitsland zet zijn kerncentrales stil en investeert honderden miljarden – volgens de Duitse milieuminister zelfs 1000 miljard euro! – in zonne- en windenergie. En als het een keer niet genoeg waait, dan springen de gascentrales gewoon bij. Net zo lang tot we die ook niet meer nodig hebben. Nederland volgde het Duitse voorbeeld op de voet.

Maar het blijkt een sprookje, een peperduur sprookje. Niet de schone gascentrales gaan aan bij windstilte, maar de veel meer CO₂-uitstotende kolencentrales. In het Duitse weekblad Die Zeit gaat Patrick Graichen, een van de vaders van de Duitse Energiewende, door de knieën. „We hebben collectief verkeerd ingeschat dat de nieuwe energiebronnen (wind- en zonne-energie) kolencentrales zouden verdringen en niet de gascentrales”, zegt Graichen.

Graichen is niet zomaar iemand. Hij is de baas van de invloedrijkste denktank op het gebied van energietransitie in Duitsland en was vroeger op het ministerie van Economische Zaken verantwoordelijk voor energie. Zijn zelfkritiek is ongekend en zou Nederlandse politici nog eens twee keer moeten laten nadenken over het in 2013 gesloten Energieakkoord, vinden kritische wetenschappers als Fred Udo en Cees Lepair.

Bijbel

Het Energieakkoord wil onder andere windenergie sterk bevorderen. De enige reden daarvoor is de uitstoot van CO₂ te verminderen. Het

vroeger veel gehoorde argument van de snel oprakende fossiele grondstoffen gaat niet meer op. Door technologische vooruitgang en de stijgende prijzen zijn nieuwe fossiele bronnen toegankelijk geworden, concludeert de gerespecteerde Franse denktank Synopia in een rapport over het Europese Energiebeleid. Van de club maken ook de Nederlandse energiedeskundigen Coby van der Linde en professor Machiel Mulder deel van uit. Zij beroepen zich op de World Energie Outlook, zeg maar de bijbel voor energiecijfers.

Volgens de Energie Outlook is er nog een voorraad van 178 jaar olie, 233 jaar gas en nog voor dertig eeuwen kolen. Dit zijn voorraden waarvan deskundigen geloven dat ze in de toekomst met nieuwe technieken naar boven te halen zijn. Gaan we uit van voorraden die met de huidige stand van de techniek te pakken zijn, dan geldt dat er nog voor 54 jaar olie is, voor 61 jaar gas en voor 142 jaar kolen.

De Nederlandse belastingbetaler draait op voor de kosten van het Energieakkoord, dat naar schatting 50 tot 100 miljard euro zal kosten. Dat gebeurt onder meer via een heffing op de energierekening. Per huishouden zou dat, te beginnen rond 2017, ongeveer 250 euro extra per jaar kosten. Daar komt waarschijnlijk nog een zelfde bedrag bij, omdat winkeliers hun hogere energieprijzen gaan doorberekenen. Dat is erg veel geld voor iets dat niet werkt.

Wat voor Duitsland geldt, geldt voor Nederland. „Ook bij ons verdwijnen efficiëntere gascentrales voor kolencentrales”, zegt Machiel Mulder, hoogleraar regulering energiemarkten. „Dat komt door het grote verschil in gas- en kolenprijzen.”

Door de revolutie van schaliegas in de VS is er een enorm overschot aan kolen ontstaan. En die komen voor een prikje richting Europa, net als de extra CO₂-uitstoot die daarbij hoort. Gascentrales zijn veel duurder om open te houden dan kolencentrales.

Een triest voorbeeld is de gascentrale in Maasbracht. Die is in 2012 voor 1 miljard euro opgeknapt en geldt als de efficiëntste van Nederland. Maar de centrale is stilgelegd. Waarom? Het antwoord is simpel. Ons energienet is nauw verknoopt met het Duitse net. Stroom uit windenergie kun je niet opslaan. Als het hard waait, heeft Duitsland veel te veel stroom. Dat moet het kwijt. Het meeste verdwijnt naar Nederland, blijkt uit onderzoek van hoogleraar Mulder. Wij betalen er praktisch niets voor.

Consumenten betalen een vaste prijs voor hun elektriciteit, maar handelaren kopen stroom in op de stroombeurs, waar de wet van vraag en aanbod geldt. „Bij een omvangrijk aanbod van wind- en zonne-energie kan de stroomprijs nul worden, wat betekent dat de elektriciteitsbedrijven geen dekking meer krijgen voor hun vaste investeringskosten”, legt Mulder uit.

Sluiten

Dit is een onmogelijke situatie voor de bedrijven. Aan fossiele stroom valt geen stuiver meer te verdienen. Als de stroomprijs zo laag wordt dat de kosten van het produceren van elektriciteit hoger zijn dan de opbrengst, blijft weinig anders over dan centrales te sluiten.

Die Zeit zocht uit wat er gebeurt als de prijs tot onder nul daalt. Wat blijkt? De smerige Duitse kolencentrales blijven ondanks verlies gewoon doordraaien. Het is te kostbaar om ze steeds aan en uit te schakelen. De centrales produceren dan niet alleen meer CO₂, maar maken ook nog eens stroom die totaal overbodig is.

Wie denkt dat consumenten profiteren van de extreem lage stroomprijs, komt bedrogen uit. Windenergie kan namelijk alleen bestaan met tientallen miljarden belastinggeld. En dat geld moeten huishoudens betalen via hun energierekening.

Kwistig

Wat leveren al die geïnvesteerde honderden miljarden nou op? We zagen al dat er meer CO₂ de lucht in gaat door de verschuiving van gas naar kolencentrales. Deze constatering komt boven op de conclusie van het Centraal Planbureau dat door het bestaan van het Europese handelssysteem in CO₂-uitstoot het klimaat niets opschiet met onze astronomische milieu-investeringen. Door de lage CO₂-prijs wordt alles wat wij aan kooldioxide besparen, met bijvoorbeeld windenergie op zee, kwistig uitgestoten door extreem milieuvervuilende Poolse bruinkoolcentrales.

„Het levert geen klimaatvoordeel op”, zegt ook hoogleraar Mulder. „Maatregelen om de elektriciteitsproductie te veranderen, zoals subsidies voor windmolens of een geforceerde sluiting van kolencentrales, hebben geen effecten op het klimaat wanneer er al een systeem van handel in CO₂-emissierechten bestaat.”

„Maar”, waarschuwt ook hij, „zulke maatregelen kunnen echter wel de stabiliteit van de elektriciteitsvoorziening in gevaar brengen, terwijl

het voor de consumenten een hogere energierekening oplevert.”

De levering van stroom wordt door de kwetsbare positie van de energiebedrijven dus onzeker. Kijk wat er in België gebeurt. Belgen moeten door het sluiten van onrendabele centrales nu al rekening houden met tijden dat er geen stroom is.

Volgens directeur Tjerk Wagenaar van de Stichting Natuur en Milieu is er een eenvoudige oplossing. De CO₂-prijs moet omhoog, zodat smerige centrales een prikkel krijgen om minder CO₂ uit te stoten. „Bij een prijs van 30 tot 40 euro per ton CO₂-emissie worden kolen relatief duurder dan gas. De gascentrales blijven dan overeind en de kolencentrales gaan dicht.”

De groene idealisten hadden er rekening mee gehouden dat de emissieprijs zou stijgen, maar dat is niet het geval. „De prijs daalt door de grote toevloed van zonne- en windenergie”, zegt Mulder. En dat was natuurlijk te voorzien. Door de toevloed van zonne- en windenergie komt er veel CO₂ op de markt en dus daalt de prijs. Tegenwoordig kost een ton CO₂-uitstoot ongeveer 7 euro. Dat is een schijntje voor de milieuvervuilende industrie.

Wagenaar wil de prijs kunstmatig opdrijven. Dat zou kunnen door bijvoorbeeld de totale hoeveelheid CO₂ die Europa mag uitstoten te verlagen. In dat geval komt er schaarste en stijgt de prijs. Ook denkt Wagenaar aan een extra belasting op CO₂-uitstoot. Hij heeft zijn hoop gevestigd op de grote klimaattop in Parijs dit jaar. „Het zal spannend worden”, zegt hij.

Of Europa de CO₂-prijs wil opdrijven, is maar zeer de vraag. Veel Europarlementariërs zijn tegen ingrijpen in het emissiehandelssysteem. Sommigen zijn tegen vanwege principiële redenen („laat de markt zijn werk maar doen”), anderen vinden dat de kosten voor de consument dan veel te veel oplopen.

Afgesloten

De gevolgen voor de burger zien we al in Duitsland. De elektriciteitsprijzen vliegen omhoog. In 2006 betaalde de consument ongeveer 19 cent per kilowattuur, nu ongeveer 30 cent. De stijging komt vrijwel geheel voor rekening van de heffing die de overheid aan de burgers oplegt voor investeringen in zonne- en windenergie. In 2009 bestond de stroomprijs nog voor 5 procent uit belastingen voor duurzame energie. Vorig jaar steeg dit naar 21 procent, blijkt uit Duitse cijfers.

Veel Duitsers ondervinden daar meteen de gevolgen van. In 2013 werden 345.000 mensen afgesloten van het stroomnet, een stijging van 10 procent in twee jaar. Bijna zeven miljoen mensen kregen een waarschuwing dat als ze niet vlug zouden betalen de stroom zou worden afgesloten.

Deze armoedeval bekeerde ook de voormalig Britse milieuminister Owen Patterson van zijn geloof in duurzaamheid. „We moeten ons realiseren dat de arme mensen het meest te lijden hebben”, zei hij een paar maanden geleden. „Met de miljarden investeringen in windenergie herverdelen we geld van mensen met een laag inkomen naar rijke van eigenaren van de grond waarop de windmolens staan, door middel van hoge energierekeningen.”

In Nederland vinden hoogleraren als Paul Cliteur en Wim de Ridder dat het Energieakkoord moet worden opengebroken en moet worden gestopt met dure windenergie te subsidiëren. Het levert geen klimaatvoordeel op en „het uitgeven van astronomische bedragen aan windenergie gaat jarenlang ten koste van de koopkracht van gezinnen”.